

MARIEKE KUIPERS (RED.)

INTERIEURS VAN HERRIJZEND NEDERLAND BINNENRUIMTEN VAN EEN OPKOMENDE WELVAARTSSTAAT, 1940-1965

Zwolle (WBOOKS)/Amersfoort (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) 2019, 312 pp., ill. in zwart-wit en kleur, ISBN 978 94 6258 217 0, € 49,95

Het boek over interieurs van gebouwen uit de wederopbouwperiode dat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) heeft uitgebracht is een fijn, rijk geïllustreerd bladerboek. Bij iemand die is opgegroeid in de periode 1940-1965, of iets later, roepen de beelden herinneringen op aan wafelpatronen in kinderknietjes (ten gevolge van de sisal vloerbedekking), sprieterige spullen (geplastificeerd draadwerk van Tomado-boekenrekjes), speelse vormen (confettinoleum) en vrolijke, heldere kleuren.

Het beeldmateriaal is een mooie mix van kleurrijk drukwerk, contemporaine zwart-witfoto's en actuele foto's, opgediept uit een groot aantal archieven en collecties. Er zijn daarentegen weinig plattegronden opgenomen en als er wel één is afgebeeld, is deze niet goed leesbaar en zonder legenda afgedrukt – een manco voor een interieurboek. Omdat een groot deel van het beeldmateriaal reclaimedrukwerk betreft, of is samengesteld om woonadviezen te illustreren (adviesboeken, modelwoningen en woontoonstellingen), is de realiteitswaarde van het afgebeelde niet altijd even groot. Maar de achterliggende stereotype denkbeelden uit deze periode zijn dat des te meer, bijvoorbeeld als het gaat over 'goede' en 'slechte' interieurs: 'old finish' past niet in het beeld van het 'moderne' interieur. Of wanneer het gaat over de rolverdeling tussen de echtelieden: de man ontspant en de vrouw werkt in het huis. De optimistische levenshouding en het geluk van het kerngezin in de nieuwbouwwoning stralen je tegemoet. Er zitten tijdsdocumenten bij, zoals vrouwen in regenjas, handtas aan de arm, die zich

gretig laten informeren aan de balie van een VVV-kantoor, een fauteuil van Wim Rietveld op de voorgrond. De betreffende foto is een toonbeeld van de opkomende welvaartsstaat. Of een lezende vrouw in een met moderne houten meubelen ingerichte galerijflatwoning, waar in de jaren vijftig en zestig, toen de woningnood het grootst was, half herrijzend Nederland werd gehuisvest. 'Als de lift stuk was moest ik naar tien-hoog met de trap', hoor ik mijn moeder nog zeggen – de keerzijde van de vooruitgang.

Cultuurhistorische beeldanalyse geeft *Interieurs van herrijzend Nederland* nauwelijks; het boek gaat in de eerste plaats over vormgeving, materiaal- en kleurgebruik. Wel is er een tijdlijn van de historische context. Die begint, na de Duitse inval en het bombardement op Rotterdam, met de wederopbouwbesluiten van 21 en 24 mei 1940, die het startpunt van de wederopbouw van Nederland markeren.

Er zijn thematische hoofdstukken (Kleur, Materialen, Comfort en techniek, Publieksvoorlichting) en hoofdstukken met voorbeelden van interieurs van bepaalde gebouwtypen (woningen, bestuursgebouwen, kerken, cultuurgebouwen, onderwijsgebouwen, productieruimten, winkels). Daarnaast zijn er hoofdstukken met ontwikkelingen in woonruimten en in (semi) openbare gebouwen. Er is een hoofdstuk over 'verweesde interieurenssembles', waarvan de roerende zaken zich niet langer in situ bevinden, en een nuttig hoofdstuk met biografieën van ontwerpers. Het is niet vreemd dat de vormgever van deze overmaat aan ingrediënten geen chocola heeft kunnen maken. Zo is

een tekst over de Stichting Goed Wonen onderdeel van het hoofdstuk 'Ontwikkelingen in de woonruimten', maar doet deze zich door de vormgeving voor als zelfstandig hoofdstuk, namelijk met een titel in vetgedrukte kapitalen en gekleurde pagina's.

Van de thematische hoofdstukken zijn die over materialen, kleur en comfort en techniek inhoudelijk het meest interessant. Over Goed Wonen, woonadviesboeken en woonwinkels en -fabrieken is al meer of minder uitgebreid geschreven in eerdere publicaties. De keuze voor de interieurs van verschillende gebouwtypen overlapt deels met twee eerdere publicaties van de RCE: *Kunst van de wederopbouw. Nederland 1940-1965* en *Monumenten van de wederopbouw. Nederland 1940-1965*, beide uit 2013 en beide voorzien van een tijdlijn. Dat is niet verwonderlijk, omdat in deze publicaties ook de interieurs van de 187 topmonumenten van de wederopbouwperiode worden beschreven. De monumentale kunstwerken in diverse technieken, die als gevolg van de eenprocentsregeling bij de bouw van (semi)openbare gebouwen zijn aangebracht, bevinden zich merendeels in de interieurs van die gebouwen. Deze monumentale kunst in *Kunst van de wederopbouw. Nederland 1940-1965* omvat glas, intarsia, mozaïek, reliëfs, sgraffito, wandschilderingen en interieurtextiel.

In *Interieurs van herrijzend Nederland* zijn enkele interieurensembles opgenomen, waaronder het woonhuis dat architect Jan de Jong voor zichzelf bouwde in Schaijk, dat dateert uit 1967-1968 en formeel buiten de onderzochte periode valt. Daarnaast krijgt de losse inrichting van het interieur behoorlijk veel aandacht, vooral in het hoofdstuk over ontwikkelingen in woonruimten.

Wat betreft verschillende typen woningen ligt de nadruk op huizen voor arbeiders en de middenklasse: de portiek- en galerijflat, duplexwoningen en rijtjeshuizen. Maar er is ook aandacht voor de inrichting van nieuwe woningtypen voor bijvoorbeeld bejaarden en studenten. Het vrijstaande woonhuis komt er wat bekaaid af. Een meer afgewogen beeld van de variëteiten binnen de woningbouw is te vinden in het hoofdstuk 'Onderdak' in het genoemde boek over de monumenten van de wederopbouw. Daarin staan de architectonische karakteristieken van het interieur meer centraal. De ruimtelijke vernieuwingen worden aangestipt, zoals het split level, de patio en de vide in woningen van welgestelden. Ook is er aandacht voor de relatie tussen wonen en groen: van openbaar groen tot de symbiose van het individuele huis met landschap en tuinontwerp, hier meestal van Mien Ruys.

Het hoofdstuk over de interieurs van (semi)openbare

gebouwen biedt een overzicht van een groot aantal elementen en interieurtypen. Het gaat over de binnenruimten van overheidsgebouwen, kerken, bejaardentehuizen, ziekenhuizen, boerderijen, stations, schouwburgen, bioscopen, schoolgebouwen, kantoren, bedrijven, warenhuizen, winkels, horeca en nog veel meer! Hoewel de teksten over deze gebouwtypen niet lang zijn, is er aandacht voor allerlei aspecten van de interieurs, inclusief de constructie en de organisatie van de plattegrond, maar vooral voor de afwerkingsmaterialen, de kunstzinnige decoratie en onderdelen van de inrichting en stoffering.

Kenmerkend voor het interieur in de periode 1940-1965 is dat de bouw en inrichting ervan op verschillende terreinen in een stroomversnelling raken en het interieur uitgroeit tot een volwassen ontwerpdiscipline, waarbij tevens plaats is voor een wetenschappelijke benadering. Denk aan de onderzoeken naar de functies van het wonen (zoals eten, slapen en werken), aan de talloze studiegroepen en voorlichtingscentra over het wonen, aan fysische en gezondheidstechnische eisen, ergonomisch verantwoorde maatvoering (van plattegrond, inrichting en meubelen), aan onderwerpen als akoestiek, isolatie, verlichting, mechanisatie, standaardisatie.

Al met al is dit boek vanwege de – in de woorden van redacteur Marieke Kuipers – 'meanderende opzet' lastig als één verhaal te lezen. Het geeft een tamelijk onoverzichtelijk en gefragmenteerd beeld. De verantwoording van de gekozen werkwijze staat achter in het boek en is lezenswaardig, want daarin kan de verklaring hiervoor worden gevonden. Het boek blijkt het eindresultaat te zijn van twee verschillende programma's waarvan de uitkomsten zijn samengevoegd: *Interieurs* en *Erfgoed van de moderne tijd*. Beide onderwerpen staan bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed sinds 2001 op de kaart. Misschien verklaart dat ook de tweeledige titel: *Interieurs van herrijzend Nederland. Binnenruimten van een opkomende welvaartsstaat, 1940-1965*. De titel en ondertitel zijn niet nevenge-schikt, maar zeggen eigenlijk min of meer hetzelfde. In elk geval is het samenvoegen van de opbrengst van deze programma's de reden dat in het colofon maar liefst vijftien auteurs en een hele serie adviseurs worden vermeld, afgezien van de redacteur. En dat in de leeswijzer wordt gesproken over een 'caleidoscopisch overzicht'. De caleidoscoop is inderdaad een buitengewoon toepasselijke metafoor voor dit boek. Maar we moeten vaststellen dat bij de samenstelling van dit boek iets te vaak aan de caleidoscoop is gedraaid.

BARBARA LAAN